

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Cap. decimum quintum. De pluribus nefandis Haereticis, qui regiones septentrionales multiplici veneno infecerunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Cesarium in Comitibus Angustanis approbatum aspernaretur Norimberga fugatus in Borussia ad Ducem Albertum, cui iam ante virus Luthericum Norimbergæ afflarat, confugit, & Regio monte Professor Theologiæ ac pastor constitutus est, ubi inter alios Ioannem Funcium Chronologum eruditum & alios in suas partes; demum per hos & principem traduxit; ac Fridericum Staphylum tunc Lutheranum & principis Confiliarium, aduersarium nactus, ei occasionem dedit ad Catholicæ Ecclesiæ suam reuertendi. Hic enim se Osiandro cum alijs aliquot Viris opposuit. (a) Atque hunc in modum infelix Noui huius Prophetæ doctrinam Albertus Prussæ Dux approbavit, adeoque omnes qui ei contradicerent, finibus eiecit. Initio quidem concordia tentata fuit, sed frustra, quo priuatam quique sententiam afferret, nec in iustitiæ diffinitione conuenirent. Melancthonem & ceteros. Vitebergenses cum Osiandro in arenam quidem traxit Staphylus, sed Melancthon languide & veluti declinans congressus est; Osiander ferociter. Vnde Zelotis Lutheranis non parum displicuit, & quidam etiam ad Osiandrum defecerunt. Nam Bientius & ceteros. Sententiam eius de iustificatione quodam modo probare videbatur, (b) dicens, non sine causa ab Osiandro statui, essentiali iustitiam Dei habitantibus in nobis, & nos ad bonum excitantibus, nostram esse iustificationem. Nec ab hac sententia Schmidelonus abhorreret visus est; quamuis Vitebergenses Theologi pronunciauerunt: Nihil in Scriptura à se reperi, quod cum Osiandri doctrina conueniat. Magnas sane turbas in Lutherana Ecclesia excitauit Osiander; quem etiam nonnulli ferunt sermonis cum diabolo habuisse commercium, adeo vero ab initio propalata hæresis sua timidus euasit, aut ferociter visus est, ut nunquam in publicum prodiret, quin sub veste armageltaret, tam in Scholæ quam Ecclesiæ Cathedra. Ceterum in medio cursu, dum cum aduersarijs luctatur, & recens natam hæresin stabilire ac propagat Anno 1552. mense Octobri tactus apoplexia repente concidit, & post durum agonem 17. Octobris animam luctantem exhalauit, sine vilo penitentia signo natus annos 55. sepultus in alieno Sepulchro, ex quo tamen rursus extractus obscuro loco & qui ex memoria hominū abiit, est defossus. (c) Palladius miserabiliter mortuum scribit, & à Deo loquendi facultate ante mortem priuatum. Sed reliquos nunc persequamur, breuiter sciamen, ac leui, quod dicitur, brachio, nisi forte ad-

co insignis alicuius vel stultitia vel prauitas occurrat, ut longiorem aliquantò explanationem requirere videatur. Ut enim in virtute laudis & honoris; sic infamiz in vitijs certi sunt gradus.

DE PLVRIBVS NEFANDIS HÆRETICIS, qui regiones Septentrionales multiplices veneno infecerunt.

CAPIT. XV.

ARGVMENTVM.

- I. De Augustiniano, Stancariano, & Musculano.
- II. De Adamitis & Orebitis.
- III. De Sabbatharijs & Clancularijs.
- IV. De Davidistis, seu Davidis Georgij sectatoribus.
- V. De Mennonistis, Deistis, & Antitrinitarijs.
- VI. De Michaele Serueto Hispano.
- VII. Dictum Erasmi, & quid Trinitarij de ipso dicant.
- VIII. Lutherani & Calvinista mutuo se accusant.

INTEREA dum pleraque regiones Septentrionibus obiectæ; religionum diuersitate fluctuant, & plerique noua audaciâ, quasi Ecclesia sub ferulam ad ipsos alphabetarios remissa, nouas interpretationes ac nouas doctrinæ formulas comminiscuntur, & non minus Prophetam, non minus Spiritus Sancti, quam Lutherum, Melancthonem, &c. quisque participem, & ad Mundum noua Euangelij luce collustrandum missum se iactant; complures aliæ hæreses non minus nouæ, sed multo magis ineptæ ac ridiculæ passim emerferunt. Inter alias, Augustinianorum secta in Bohemia exorta, vel potius renouata fuit; quæ ab Augustino Boemo dicta. (d) præterquam quod cum veteribus Hussitis & recentibus Anabaptistis dogmata quædam communia habet, asserit cælum & infernum

a Act. 13. b Vid. Epist. Bren. anno 1551. Viteberge impressam. Smidel. in lib. cont. long. Catal. Vid. Hofium fol. 537. & Martin. Chemnitij iudicium de Osiandro. c Vlenberg in fine Vita eius. d Anasomia Eccl. Cathol. in Catal. Sectarum. Lindanus. Rescius.

ad extremi vsque iudicij diem clausa esse: animas interea magnum illud iudicium expectantes, omnis dolor expertes dormire: Christum quantum ad humanam naturam, nondum in caelo esse, eoque frustra pro animabus in loco quietis existentibus, preces fundi. Ecce paucis verbis quatuor absurdos errores. Primus est, caelum & infernum clausa esse, ad extremum vsque iudicium: quod S. scriptura è diametro repugnat, Heb. 4. & multis locis inculcanti, (a) Deum post mortem unicuique secundum opera sua redditurum; tum paradysum eis qui bene vixerint, à morte statim præparatam. Quid ergo Saluator bono latroni promisit, dicens, *Hodie mecum eris in Paradiso*, si ante extremum iudicium eò peruenite non possit? Quid in caelum triumphator ascendens secum duxit, si non animas illas beatas? Non ita Gregorius Nyssenus loquitur, quum ait, (b) *Ani- ma ipsius requiescit in caelestibus tabernaculis, ubi sunt ordines Angelorum, ubi sunt populi Patriarcharum, ubi chori Prophetarum, ubi sedes Apostolorum, ubi gaudia Martyrum, ubi deliciae sunt Bonorum, ubi splendor est Doctorum.* Secunda hæresis est, quod dicunt, Animas iudicium expectantes dormire. Non fidem tantum, verum mentem quoque omnem isti amisisse videntur, dum ex animabus glires faciunt, qui tota dormiant hyeme. Quorum opinio si vera est, certe Sanctus Stephanus valde errauit, sub lapidum ictibus inuocans atque exclamans, *Domine Iesù, suscipe spiritum meum.* (c) Et Sanctus Ioannes delirauit, quando illos albis stolis indutos Dei throno vidit adstantes. (d) Et fabulæ sunt quæ de Lazaro & diuine epulone in Euangelio Saluator dixit. (e) *Beatam animam exclamans Sanctus Augustinus (f) quæ ex corpore hoc terrestri in caelum euolat; quæ nec hostem timet, nec mortem, eo quod oculis suis eum videt cui ipsa seruiit, & quem amat.* Tertia hæresis est, quod Christum aiunt, quantum ad humanam naturam, nondum etiam in caelo esse. Quid vero contra Apostolicum symbolum, contraque omne id quod vel SS. Patres scriptum nobis reliquerunt, vel credidit hætenus aiquitas, magis hæreticum aut absurdum consingi possit? Quartam omittero, nimirum preces defunctis nihil prodesse; de qua alibi disputamus. Atque hæc Hæresis etiam ex Lutheri sinu emanauit, ut patet ex 4. Tomo operum eius edit. Ienens. fol. 43. cuius etiam vltimis verbis ob signata sint, ex Enarratione super Genesis cap. 29. omnium eius operum postremo, quod Melanchthon *Cyenaam cantionem* appellat. Ibi enim inter alia docet, tam

animas quam corpora in sepulcris quiescere & dormire vsque ad consummationem sæculi? *quæ doctrina*, si Sleidao credimus, (g) *Lutherus Papisticum Purgatorium plane exstinxit, è S. scriptura probans, animas vsque ad extremum iudicium in pace quiescere.* Opinionem hanc scribit Polonus quidam Episcopus (h) se à magnate quodam audisse, sic à Prædicante suo edocto, eo potissimum argumento, quod mors in Sacra scriptura *somnus* appellatur. Quin eundem Prædicantem iactasse hanc doctrinam diuinitus sibi reuelatam, ut homines eo terrore liberaret, quem Papistæ ipsi incuriunt, dum docent, animas resurrectionem expectantes, pro delictorum grauitate puniri atque purgari. Exclames merito; O præclaros terroris domitores, imo Liberatores! qui furibus & latronibus audent metiri, furcas & gladios esse abolitos. Vere vos estis de numero prophetarum, qui dicebant *pax & non erat pax*, conuolantes puluillos & c.

Porro inter Nouos Euangelicos numerandi quoque sunt Stancariani, (i) à Francisco Stancaro Mantuano sic dicti, qui relicta Italia, tamquam terra hæresibus ferendis inuisidonea, in Germaniam venit. ibique doctrinam suam sparsit. Hic, ut Feuardentibus scribit in Lib. I. Ienens. cap. 7. primum in Germania mox Polonia, æque ac Seruetus Geneuæ & Illyricus in Germania, Guosticorum virus sparsit æternam Filij Dei personam obscurare aggressus dicens non esse patris personæ coæternam, & per metaphoram quandam dici Verbum Dei, quod tamen non subsistat, siue, ut Staphylus & Schlüsselburgius scribunt, Nestorij errores renouauit. Si quidem duas Christum sustine. e personas docebat, vnã Mediatoris, & aliam collargitoris; vnã à Trinitate hominem missum, alterum mittentem & c. aduersus Paulum Clamantem 1. Tim. 2. *Vnus est hominum mediator Dei & Hominum homo, Christus Iesus.* Et Conc. Ephesinum ac Constantinopolit. Idem contra Osiandrum

a 2. Cor. 5. Luc. 23. Eph. 4. b Orat in 5. Ephes. c Act. 7. d Apoc. 7. & 14. e Luc. 16 f Lib. Medit. cap. 22. Gregorius, & alij PP. quos refert Ioannes de Neapoli quæst. disput. 41. de Visione beata animarum, Benedictus XII. & Concil. Florentinum. g Lib. 9. h Martin. Bialobrzescius Episcopus Camenecensis. i Vide Oricouium Roxolan in Chimara: & Colleti n. Nestorij cum Stancaro. & Anatomiam; Eccles. Cathol. parte 1.

drum docuit, Christum secundum humanam naturam tantum, nostrum esse iustificatorem seu Mediatorem, non minus, quam ille, pernicioso & manifesto errore, docuerat eum esse iustitiam nostram secundum naturam solum Diuinam, uti cap. præcedente ostensum. Nostri enim redemptio opus est Iesu Christi, tamquam vnus Personæ, non vnus Naturæ. Et insania est, dicere vel existimare, Iesum Christum esse solum personam diuinam, aut solum humanam naturam: quum vna sit persona ex diuina & humana natura. Idem porro Stancarus in Cœna non Corpus Christi, cum panis substantia, vt Lutherus, nec sine Corpore Christi signa eius percipi. sum Zuinglianus voluit, sed memoriam quandam Christi solum in sumendis pane & vino debere fieri, & id esse cœnam Christi genuinam & eius sensum. Porro Stancarus, cum infamaretur, quod obedientiam Regibus derogaret, nisi ad libitum plebis imperaret, aduersus S. Petri & Pauli effata (a) nuper è Germania in Poloniam progressus inde in Russiam perueniens contra Lutheranos acerbè scripsit, (b) indoctos eos appellans, vt qui præter Theologiam VVitebergensem nihil didicerint: suamque opinionem tam contra Saxones quam Tigrinos multis S. scriptura testimonijs confirmans. Melancthonem Antichristum nominat, ac dicit, vnum de sua schola Doctorem pluris esse quam centum Lutheros, ducentos Melancthonas, trecentos Bullingeros, & quadringentos Martyres: quos omnes si quis in mortario contuderit, vix vnã vera Theologia vniciam sit expressurus. Lutheranorum Christum impantum monstrum vocat: Transubstantiationem Papisticam, meram ait esse stultitiam; figuram Zuinglij, somnium: suam vero Cœnam, qua memoria sit mortu Iesu Christi, veram esse cœnam: vsus ad hoc nescio quibus Grammaticationibus. Cœna Papistica mala; Lutherana multo peior: Caluini omnium pessima. Cœna Stancari diuina.

Tam huic, quam Osiandro, quod ad doctrinam de iustificatione attinet, opposuit se Andreas Musculus, à quo Musculani denominati sunt. Hi docent, humanam & diuinam naturam in Christo simul opus redemptionis nostræ peregerisse, & eo quidem modo, vt ipsa diuina natura in cruce passa sit: quum sola humana natura opus redemptionis nostræ peragere non potuerit. Sed ô crassam ignorantiam! quæ persuadere nobis conatur Deum ex carne esse, qui pati possit; quasi diuina essentia non ipsa sit essentialiter diuina impassibilitas, aut Deus patiens à sua essentia separari possit. Rectè Athanasius aduersus hos Theopa-

schitas, ne diutius lectorem morer, rem, ait, esse mirabilem, quod idem fuerit patiens & non patiens; patiens corpore, in quantum homo; non patiens, in quantum Deus; natura impassibilis.

II. Sed aliam vide diabolici astutiam. Dum passim, in Germania præsertim ac Bohemia (de qua libro sequenti maleferiati homines diuersas hæreses commiscuntur; rudis quidam homo Adamus nomine, cognomento Pastor, circa Annum 1525. Adamitarum sectam instituit, hominum, vt ipse dicebat, sanctificatorum, sed reuera non pudoretantum, verum etiam omnimode ac ratione destitutorum. Hi ad primorum parentum imitationem, in synagogis suis plane nudi conueniunt, & hyeme quidem in hypocaustis calefactis. Sed quid quæso, alio calore ad libidinem accendendam opus, quam nudorum illò corporum ad spectu? O peruersos homines! Demophontis illius Alexandrini similes, qui sub umbra calebat, & ad solem frigebat. (a) Turpem horum nuditatem illi imitari videntur, qui Christianam religionem omnibus ceremonijs, spoliarunt. Neque enim minus deformis mihi videtur religio sine ceremonijs, quam corpus sine veste. Et ista quidem hæresis etiam S. Athanasij tempore gliscere cœpit; sed pluribus sæculis sepulta, tandem primo sub Zisca, deinde Anno MDXXXV. in Hollandia, Amsterodami præcipue, Vltraiecti & Emdæ, rursus emerfit. Chemnitius ait conuenticula eorum se vidisse Antuerpiæ Anno MDLXXXI. quo tempore regiones illæ Catholico regi rebellabant. Neminem vero admittunt, nisi nudum, (quis credere possit, tantam diabolum in eos, qui Christiani esse volunt, habere potestatem) quique integram horam tam viris quam feminis sic spectandum se præbere possit. Is si digrediens affirmet nullam carnalis concupiscentiæ titillationem se sensisse, pro fratre recipitur, vt qui donum perfectionis iam habeat; si vero pruritus libidinis & motum aliquem spiritui repugnantem sensisse se dicat, reijcitur, donec omni pudore cum vestibus exuto, aspectum illum ferre discat. Alanus dialogo VI. scribit Amsterodami pulcrã admodum iuenculam, ministerij officio in eorum synagoga fungentem, sic nudam in publicum prodijisse: quumque pallium ei ali-

Z quis
a In Apolog. cont. VVitebergenses, & Tigurina.
b 1. Pet. 3. Rom. 13. c Epist. ad Epictet. d Vid. Theo. Fab. lib. 1. Epiph. lib. 2. Har. 1. 2. Anatomia Eccl. Cathol. part. 1. Catal. Sæcularum.

quis iniicere vellet, eo reiecto, dixisse, *Nulla se alia veste opus habere quam ea qua à Christo sponso suo sibi data sit.* Relcius nuptias celebratas refert, in quibus sponfus & sponsa nullo alio vestitu vsi sint quam arborum folijs, ipsos vero ne ad veram Paradisi effigiem nihil, scilicet, deesset, ita nudos ad arborem quæ in medio erat lynagogæ, serpente circumdata, astitisse. Callander in Commentarijs suis de duabus naturis in Christo, testatur, *Adamas præter alios errores, docuisse, in Christo unam tantum fuisse naturam, ut personam.* O stolidos homines, qui in tanta rerum omnium ignorantia, tam profunda religionis mysteria perstrutari, & cæci de coloribus iudicare audent!

Gemini fere his sunt *Orebita*, qui videntur esse montanorum & pastoritiam hominum genus, indoctum & rerum humanarum in expertum, *hi æternam Iesu Christi Filiationem negant, ac Scripturam vniuersam reijciunt, vniuersum legis sicut thesaurum libello quodam inclusum ostentantes.* cui titulus est, *Die Nitte Moysi*, quo tamen nihil nisi ænigmata quædam Sibyllæ folijs obscuriora continentur: quæ ut ipsi non intelligunt, ita interpretari quoque eas nefas esse dicunt, ut quæ ipia Cæli sint secreta. *Idem Moysi redi expectant, quem aiunt cælesse illud Manna denuo apportarum; quod illi Thezaurum Paris per manum Angeli sui distributum apellant.* Ab omnibus etiam ceremonijs, ac potissimum sacrarum imaginum visu adhorrent, & precantes nulla verba fundunt, sed oculis tantum eleuatis cælum obstiti intuentur, atque ubi aliquamdiu in isto obstu defixi hæserint, terram osculantur, sacris suis hoc modo ritus operati.

III. His *Sabbatharijs* subiungemus (a) quorum festi Anno M D XXXIX nata est, inde dicti, quod *spere die Dominico quo Christus resurrexit Sabbathum obseruant.* Idem Deum Patrem solum inuocant, vt legitur in libello Lutheri contra eos scripto. Sed quid? An tu sine causa & ratione insanire hos putas Lutheri? Quod si omnes leges, regulæ & decreta nostræ religionis è sola S. Scriptura seu scripto Dei verbo petenda sunt vt tu vis, nec quidquam credendum aut amplectendum sit, quod eo non continetur, cur, quæ so, diem Dominicum potius quam Sabbathum obseruamus, quum non illum, sed hunc sanctificat nos Deus iusserit? Hunc Christus ipse obseruauit; hunc Dei populus tam sacrum habuit, vt eone vitæ quidem necessaria procurare fas fuerit. An ergo dies hic ab ipso Deo quieti destinatus, ab hominibus mutari potuit,

sine expresso Dei verbo? Recte ergo Carolstadius contra te discipulis suis & auditoribus conluluit, vt Sabbathum potius quam diem Dominicum obseruarent, quod ille a Deo, hic ab hominibus sit institutus. Quid vos, noui Euangelici, Sabbatharij, his respondebitis, nisi a Scriptura ad Traditiones velitis nobiscum confugere? Quis vos docebit, Ecclesiam in honorem Resurrectionis Saluatoris nostri pro Sabbatho d. e. m. Dominicum ferendum ac sanctificandum instituisse? Quid ergo mirum, scdam quam absurdam, complures tamen sectatores inuenisse; nter quos, vt Relcius testatur, femina quoque fuit inter Polonos primaria, quæ deserta prioris a religione, Sabbathariorum opinionem accessit.

Eodem fere tempore *Clancularij* exstiterunt, quorum Staphylus facit mentionem, *Hi religionem suam ore non profitentur, sed satis esse putant, si eam in corde habeant.* similes aliqua ex parte ijs qui in Fræcia Anno M D XLV. fuerunt à Calvinistica historia *Nicodemite* appellati, (b) *ex stimantes posse aliquem illa conscientia Missam audire, dummodo cor non consentiat;* quæ madmodum etiam multos videmus Catholicos persuasum habere, non esse peccatum hæreticorum sermonibus & precibus interesse, dummodo animus longe absit: parum memores, neminem duobus seruire posse dominis. *Idem Clancularij lucem ex templis fugientes, domi tantum orant, ac sacra sua peragunt.* Cubiculum illis pro templo, mensa pro altari est: Ecclesiam in suarum ædium umbra quærentibus. Ah misera Francia! quam multos tu hodieque alis & educas, qui sine Missa, sine Concione, sine sacris vitam transigunt, ad focum Deo sacrificantes, non aliter ac si via ad cælum per camini pateret fauces, Eadem viuendi ratione veteres illi hæretici utebantur, de quibus Basilius loquitur, (c) *conquerentempla & altaria cultu diuino esse vacua, quod Clancularij illi, quorum dux erat Eustachius, domi priuatim communicarent.* Surdas vero has & clancularias preces etiam Petrus Satyriceus irridet: ac publice potius omnibus audientibus faciendas esse censet. S. Chrylostomus ait, (d) *quamuis domi orare permissum sit, impossibile tamen esse, vt quis eo ardore ac deuotione id faciat qua in Ecclesia, ubi voces nostræ & gemunt*

a Lindanus Dial. . cap 9 Anatomia Eccl. Cathol. parte. 1. b Tom. 1. hist. Eccles. Geneu. c E. pist. 73. d Tomo 3. Edit. Paris. p. 223. A. B.

mitus cum alijs confociati. ad Dei thronum tanto citius atque efficacius perferuntur. Et Tertullianus (a) eum in finem publicos illos coetus fieri scribit, ut veluti conuictis armis & viribus precum nostrarum exauditionem Deo extorqueamus: qua vis Deo est gratissima. Videntur horum Clanculatorum & Manifestatorum Araba, ritarum medij esse HORTENSES qui in hortis conuenire soliti fuerunt (b)

IV. Ad *Davidistas*, siue & *David Georgianos* iam tranteo, quorum secta Anno MDXLIV. in Frisia coepit, auctore Dauide Georgio, Fabio Virriario Gandaeusi, dicto alias Loes Brück (c) is siue origine siue incolatu Hollandus, fuit homo plusquam furiosus, filius histriomus cuiusdam, Georgij ab Amersfort nomine, & Gandauitem vitra pingendi aliquamdiu factitauit; vultu admodum rubicundo, è frequentati, credo, carbonem sufflatione. Eo iouanæ putidissimus hic Propheta progressus fuit, ut Messiam se diceret, à S. Spiritu productum ac missum ad restorationem domus Israel non per mortem, sed per gratiam. Moysi, Prophetarum adeoque Iesu Christi & Apostolorum doctrinam imperfectam esse aiebat, hoc argum. cito. Si inquit, Apostolorum doctrina fuisset perfecta, Ecclesia nunquam perisset, ut de qua dictum est, quod porta inferi aduersus eam non preualebunt. At sub Antichristo Romano Ecclesia perijt. Ergo Apostolorum doctrina non fuit perfecta. Hac aliaque non minus absurda leguatur in eius historia, Antuerpiæ Anno MDLX. impressa: vbi inter alia iactat, S. Spiritum super se effusum, ut veram Munda legem & doctrinam adferret: se charum esse Dei filium, quem ille resuscitaturus sit ad iudicandam vniuersam Adami posteritatem. 2. Matrimonium damnauit, & mulieres voluit esse communes aduersus Veteris & Noui Test. doctrinam (d). Lindanus Ruræmundensis Episcopus testatur, Delphis Hollandiæ oppido sibi oblata quædam ipsius manus scripta, quibus oracula cœlitus ipsi reuelata, vti iactabat, consignata fuerint. Inter dogmata eius hoc fuit: 3. Animam omnium peccati esse expertem, solam vero carnem in vitio esse & culpam, eoque omnia corpora damnatum, animas vero saluatum iri. An vero, miser, nesciebas tibi Ezechielem 18. cap. & sap. 16. aduersari? Nesciebas ex naturæ lumine animam cum corpore à Deo tam arcte esse colligatam, ut difficile iudicatu sit, verum anima corpori, an corpus animæ obediatur quamuis magis verisimile est, penes animam imperium esse, ut quæ diuinæ naturæ sit propior; ita tamen ut anima pulcritudinem & perfectio-

nem aliquam accipiat à communionem quam habet cum carne. Caro laeuatur, ut anima emaculetur, Caro ungitur, ut anima sanctificetur. Caro cruce signatur, ut anima muniat. Caro per manus impositionem obumbratur, ut anima per Spir. S. illuminetur. Caro corpore & sanguine Iesu Christi pascitur, ut anima in Deo saginetur. Quomodo ergo in remuneratione separabuntur quæ in operatione tam sunt coniunctæ? Fieri certe hoc nullo modo potest, nisi Deum iniustum facere velimus. Anima est quæ incitat, mouet & impellit corpus, ut corpori nihil nisi obedientia relictum esse videatur. Et quem admodum Deus iniustus foret, si corpus animæ, in faciendis bonis operibus socium, eorum meritis ac mercede priuaret: sic quoque non minus futurus esset iniustus, si animam quæ corpori in peccatis & malis operibus fuit sociata, à pœna vellet eximere. Sed ad repellendam hominis huius vel monstri potius, non stultitiam sed insaniam Tertulliani mihi Philosophia & doctrina opus esset. Porro, ut Anabaptistæ mille potius mortes subeundas quam vellatum vnguem ab illo religionis articulo discedendum esse docent, sic è contrario hic aduersum S. Pauli doctrinam (e) imo ipsius Christi Domini assertionem (f) aiebat 4 peccatum non esse, aliquando Christum coram hominibus negare, modo in corde qui eum coram Deo confiteatur. Immo Apostolos stulticia insimulat, quod eam ob causam crucifigisse atque excarnificari passi sint. Præterea hominis libertate indignum esse dicit, ut vni soli femina sit alligatus; eoque plures feminas vni viro licere ducere, ut tam Mundus hic quam Paradisus repleatur. Et sicut Lutherus libros quosdam Biblijs subtraxit; sic pari audacia David omnes libros Moysi è S. Scriptura exterminandos censuit, quod forte apud Lutherum legisset, si quis Christiano Moysen eiusque præcepta obiecerit, ei disendum esse: Apage ad Iudæos cum tuo Moysen. Ego Iudæus non sum: nec quidquam mihi rei est cum Moysen. Itaque Lutherus etiam huic demensæ faciem prætulisse dici potest.

Metuens vero David Georgius, ne in Imperio deprehensus, meritas lucret pœnas, cum familia sua & quibusdam discipulis Basileam commi-

Z z grauit

a In Apolo. ad Gentes. b Anatom. Eccl. Cathol. par 1. c Vid. Schlüsselburg. lib. 12. & Refc. de Atheis. fol. 16. rati. 8. Anatomia Eccl. Catholica. part. 1. d Gen. 2. Eph. 5. e Rom. 10. f Marc. 8.

grauit, ibique sub nomine Ioannis à Bruel aliquādiu latens An. 1556. moriturus prædixit, se post triennium resurrecturum, suisque sectatoribus amplissima munera largiturum. Quod dictum mirabile, non euenit quidem resurgendo; sed alio modo quam ipse præsciuit. Siquidem post mortem eius agniti ossa sepulchro extracta, & à carnifice vna cum ipsius libris cremata sunt, & discipuli eius aliquot publice errorem ab urate suat coacti. Nec tamen vnā cum ipso impia: hæc hæresis fuit extincta, quum etiamnum in Belgio & Trans-Isalania Dauidistæ reperiantur, tantæ cæcitatibus, vt magistri sui aduentum etiamnum præstolentur. Vanus ram in vno quam in altero propheta nec resurrexit; nec suis mirabilia manifestauit. Apoplexia enim correptus, vsu linguæ amissō, obij, ossibus & reliquijs, vt diximus, combastis.

V. Circa idem tempus nempe An. 1545. Mennonistarum secta prodijt, auctore quodam Mennone Simonis Frisio, (a) qui Anabaptistarum deliria in methodum redegit. Hi (b) summam blasphemiam (b) negant Iesum Christum esse Dei Filium, & Maria Virginis substantia natum, sed dicunt eum substantiam suam à calo atulisse. Hominem hunc notum sibi fuissit: Lindanus scribit (c) qui per Frisiam, Hollandiam & Selandiam magnam animarum stragem dedit Initio Lucherani Prædicantis officio in Ditmarsia fugebatur. A discipulis eius etiam armis res tentata fuit, direptis nonnullis oppidis. sed magna ex parte cæsi fuerunt; quamuis hodieque multi in Hollandia & vtraque Frisia reperiantur. Et sicut Lutherus seipsum Angelorum iudicem constituit; sic Menno & Angelorum & omnium terræ Principum iudicem se fore dicebat, vt Hofsius scribit. Idem alio nomine Malapsi, & in Frisia Tibba à Tibba quodam Mennonis coniurato vocari consueuerunt.

Ex alia parte in Polonia circa An. 1564. Deista alia Trinitarij & Trithesta dicti, exorti sunt à Georgio Paulō Cracouienſi prædicante Pauli Valentini Gentilis discipulo (d) qui & librum de controuersijs nostri temporis edidit & dicto anno Schema huiusmodi proposuit, quo se suamque hæresin luculenter depinxit. Templum repræsentabat, in cuius tecto Lutherus sedens regulas dei ciebat, Calvinus ad parietes collocatus eos concutiebat vi & machinis, ipse ad fundamenta consistens ea subiebat, dicens, non omnia Luthero Deum dedisse, plura Caluino sibi vero & suis maiora esse reuelata, illiquippe in Ecclesia & sacris eius conuellendis re-

formando occupati fuerunt, hic in fundamento ipso Deo reformando laborauit. Hic & sui sectatores tres Deos diuersis gradibus statuunt: Deum Patrem verum Deum; Filium Dei, non vnicum, Patre minore; Spiritum S. & ipsum Deum, sed Filio minore. Idem per summam contumeliam Symbolum S. Athanasij vocant Symbolum Sathanasij. Stanislaus Baro Polonus, & Matthias Staduitius scribunt, Deistas opinionem suam Caluini, Martyris, Musculi & Bullingeri auctoritate defendere. (e) Certe Testamenti Noui exstat liber Anno M. D. XXXVIII. Tiguri impressus, in quo pro verbis illis, Et hi tres vnus sunt, legitur, Et hi tres seruiunt in vnus. Quo loco etiam consimiles hæretici in Colloquio Franckenthalensi vsi sunt. Ex quo patet, quam de religione Christiana Lutherus beneficium aperiendo puteum abyssi, & scriptis suis arma furiosis ac desperatis hominibus subministrando, de quibus illi omnia subuertant, & tandem ad omnium hæresicon culmen & fastigium, nempe ad Atheismum, & ipsi perueniant, & alios perducant. Inter hos quidam tanta fuerunt stultitia, vt Mundi tempora singulis Trinitatis personis attribuerint: Deum Patrem aiebant Veteri prædissa Testamento; sed postea sub Nouo omnem suam potestatem in Filij manus consignasse, qui legem suam suis Euangelium promulgauit, & Sacramenta instituerit; eaque ad tertium vsque Spiritus S. regnum duratura, in quo nullius quam tercia persona futura sit notitia. Habeo librum scriptum manu Ioannis Brocardi, celeberrimi Geneuensis schola progressi nugatoris, & Angliæ Regiæ dedicatum, hoc titulo, De Secundo Iesu Christi Aduentu, in quo pleraque similem fatuitatem vel insaniam potius redolent. Et tamen hominem hunc quem nos vidimus, & de quo etiam aliquid in libris nostris De Antichristo diximus, multo tamquam eximium Prophetam, sunt venerati Historia nouæ in Francia Ecclesiæ, (f) Deistarum sectæ auctorem facit Gulielmum Postellum: sed sine vlla auctoritate, probatione aut testimonio, idem nobis persuadere conatur. Sed quia magno huic, immo maximo omnium quos sæculum nostrum produxit viro iniuriam fieri, & Atheismi crimen falso impingi certo sci-

a Anatomia Eccl. Cathol. part. 1. Præcol. Resc. Cudsem Gault. Genebrard. An. 1554. b Symb. Apost. Matth. 1. Rom. 1. c in dubio. & Tabul. Analyt. d Anatomia Eccl. Catholica part. 1. Vid. Epist. Polonorum ad Senatum Geneuensem Camis. de corrupt. Verbi Dei. Epist. Deistarum ad Tigurinos. f Lib. 2. Hist. Eccles.

scimus, famam eius hoc loco à calumnijs vindicare, remque omnem vti se habet, vere enarrare constituimus.

Natus est Gulielmus Postellus in Normaniæ præfectura Batentoniensi, missusque ad litterarum studia Lutetiam, breui perfectam Latinæ, Græcæ & Hæbraicæ linguarum cognitionem est adeptus; tanta discendi celeritate, vt libros non legere, sed deuorare videretur, & vno die tantum proficeret quantum alij vix toto mense. Mundum deinde lustrandi & multorum hominum tam vrbes, quam mores videndi desiderio, in Italiam profectus, Venetijs in faminiæ cuiusdam noticiã nonnulli Monialem fuisse aiunt, frequentia per domos hospitaliter pauperibus ministeria exhibere solitam peruenit, & ab eius liberalitate necessaria ad absoluum studiorum cursum; vt & institutã peregrinationem subsidia accepit. Hanc ille semper postea in summa habuit veneratione, numquam aliter quam matrem suam appellans. Cæperat tum summa illa omnium religionum confusio, quæ hominis arrogans sua sponte, vt verum fateamur, & curiosum ingenium ita perturbauit, vt diu quid crederet, aut quod potissimum sequeretur religionem, incertus hæretet. Quare omnia Turcarum, Iudæorum, & Christianorum tam in Græcia quam in Germania & alibi habitantium mysteria excutiebat, ac libros quibus ea continentur, summa cura & attentione legebat. Tandem Romam reuersus, in eam Societatem, quæ tum primum colbat (de qua in sequentibus libris) fuit admissus. Sed quæ admodum admirabilis ingenij magnitudo, & omnium fere linguarum, & scientiarum cognitio facile ei aditum aperuerunt; sic enim etiam, quæ longe supra nos sunt peruestigandi, adeoque cælum penetrandi audacia fecit; vt breui inde sic dimissus. Neque enim vlla alia coercitio aut animaduersio in hac Societate vsurpatur. Certe si in vlllo alio, in hoc homine verum esse apparuit illud Aristorelis, *nullum ingenium magnum esse quod non ambitioni aliquid et arrogantiæ in se habeat*. Ex hac Societate egressus dum Venetias redit, capitur, & Romam mittitur, vbi ab Inquisitione ad perpetuum carcerem fuit damnatus. Sed quia Deus perire illum volebat in quem plena manu dona sua effuderat, factum est, vt in quodam tumultu proturbatis carceris custodibus ac lictoribus euaserit. Hinc reliqua Italia, vbi loquendi quod vellet, licentia ei adempta erat, Geneuam primum, deinde Basileam concessit, tandem vero diligenter excussis. Quin-

glianorum & Calvinistarum tum dogmatis tum moribus, in Franciam reuersus est, à Francisco Rege, summo litterarum Patrono inter Regios Professores receptus; quod ille munus magna cum auditorum admiratione atque vtilitate administravit. Non multo post libellus ab ipso editus, matris ipsius Ioannæ, & Italica lingua Venetæ Virginis (*La Vergine Veneta*) nomen præterens, famæ occasionem dedit vel suspiciosi vel timidis aliter affectis, *vbi David Georgius se nouum Christum ad redemptionem humani generis missum iactabat, sic Postellum sibi imaginari feminas per matrem suam redimendas*. Sed quis credat in tantum tamque exactum ingenium tam insignem cadere potuisse fatuitatem, vel potius insaniam? Scripta certe eius omnia quæ videre nobis contigit, nihil tale præferunt; & à personis honestis & fide dignis, qui familiariter ipso utebantur, accepimus, ipsum Postellum Mundi stultitiam ridere solitum, tam absurdam opinionem de matre ipsius Ioannæ concipientis, quum tamen totus ille libellus Venetæ illius feminæ, quam velut alteram matrem colebat, laudibus esset dedicatus, vt hæc quasi nutritia ipsi persolueret, nomenque eius immortalitati consecraret. Neque enim minus ei debere quam matri suæ Ioannæ existimabat, quod huius quidem lacte esset enutritus, illius vero ope & subsidio tot tantaque peregrinationes confecisset, & ad eã doctrinam peruenisset, qua Mundum veluti restaurare potuisset, si consilio illius voluisset vti. Senem hunc multi Principes & docti viri, ad S. Martinum in Campo tunc habitantem, inuisere solebant: vbi senex canus & barba ad umbilicum vsque promissa venerabilis, tum omnibus tam factis quam dictis admirabilem quandã maiestatem præferens, à cathedra tot tamque graues sententias fundebat, vt numquam ab vlllo visus atque auditus sit, qui non summo illius rursus videndi atque audiendi, & contanto ab ore eius pendendi desiderio teneretur. Aiunt si quando ita poscente rei materia, vehementius dissertare inciperet, oculorum eius veluti igne scintillantium ardorem neminem ferre potuisse. Eius certe sermonibus Carolus IX. Rex vnice fuit delectatus, eoque Philosophum suum appellabat. Hoc interprete idem vsus est quum à rege Ormusio Legati (quorum princeps erat pecuniosus ille Aluarus Mendesijs) litteræ & munera, Bezoardici nempe lapides, venissent. Ferunt tum Postellum ad Regem dixisse, posse se à Galliarum regno ad vltimos vsque Sinas sine vlllo interprete

prete proficisci quod omnium interjectorum tanto terrarum spacio populorum linguas calleret. Porro multis ante obitum suum anas Catholicam religionem unice fuit amplexus, abjectis omnibus quas admirabilis ingenij magnitudo cerebro eius olim forte impresserat, opinionibus totum se Ecclesiam permittebat iudicio. Missæ sacrificium singulari devotione peragebat: sicut in vigilijs Nativitatis Christi media nocte, intento admodum frigore sacrificanti, caput fumare videretur. Quoties vero ad verba Consecrationis pervenisset, extra se positus quodammodo videbatur. Ex hæreticis nullos magis odebat quam Sacramentarios Calvinistas: qui etiam eam ob causam famam tanti hominis turpiter traducere ac denegare ausi sunt. (a) De ijs audi quid sentiat, quid loquatur. Vos, inquit, qui mille contra Deum blasphemias effunditis; qui omnem Ecclesiam contemnitis auctoritatem; qui velut bestia sine ullo sacrificio, sine ullis Christiana religionis mysterijs vivitis; qui modum hunc loquendi Trinitas unus solus Deus, barbarum esse existimatis; qui denique præter formam nihil hominis habetis &c. Eius sunt libri *De Orbis Concordia* quibus omnes hæretici, Judæi, Mahumetani, Pagani, facile refutati possunt, è quibus etiam auctor libri *De Veritate religionis Christianæ*, cum etiam è Lud. Vivis, Savonarolæ & Sæcæni scriptis, quidquid fere in eo probum est & laudabile, haustit. Singularem vero Dei benignitate ei contigit, ut in Catholica Ecclesia extrema sua vota redderet, animamque Deo consignaret, XC. fere annos natus, ultimis verbis testatum faciens quantum ab omnibus hæresibus pravisque opinionibus sui sæculi, abhorreret. Sed hæc de Postello satis. Jam ad alias sectas transeamus, nempe Novorum Ebionitarum (b) qui per Adamum quendam pastorem Anabaptistam in Lithuania suscitati sunt circa An. 1568. Hi Christum non Deum, sed merum hominem professi adversus scripturas, (c) & symbolum ipsum Apostolicum, legalia cum Evangelio servanda esse opinabatur.

VI Inter has maxime detestabilis est eorum secta qui *Antitrinitarii* dicuntur, in Polonia, Lithuania, Moravia & Transylvania admodum frequens: cuius auctor fuit Michael Servetus Hispanus, qui è Lutheranò Calvinistâ Antitrinitarius factus est, supplicio famosus: adjuuctis sibi Georgio Paulo, & Luca Steinbergero Prædicante in Moravia. Ex horum schola prodierunt infelices illi & execrabiles hæretici, Blandratus, Alciatus, Socinus, Geopilis, Gribaldus, Lilmannus, Paulus Niger,

Budneus, Glinanus, Silniscus, & alij, qui pestilentis suæ contagione Sarmaticos præcipue populos infecerunt. Sed quid horum originem longius quaerimus? Lutherus hos omnes excitavit. Scribens, (d) *Trinitatis nomen in S. Scriptura non exstare, sed ab hominibus esse inventum*. Circa idem vero tempus quo Confessio Augustana sub incude erat, nimirum Anno MDXXX. Servetus hæresis suæ fundamenta iecit, ex Artij & Sarmosateni stereoribus extructæ. E Mahumetismo etiam aliquid admiscuit; quod Hispanus Mahumetanorum in Africa consuetudine familiariter esset usus. Lutetiam deinde ad capiendum ingenij cultum profectus, Lutherana doctrinæ, cuius sequaces in Academia illa passim delitescerant, venenum hausit: quod cum spargere & ipse cœpisset, in Delphinatum proficiscens comprehensus est, sed mox partim negata, partim eiurata Lutherana hæresi, dimissus. Lugduni postea operam suam typographo in cortigendis vel corrumpeendis potius Biblijs locavit: inde in Germaniam profectus, libros suos de Trinitate, & Dialogos de Regeneratione, nec non Epistolas & Apologias quasdam publicavit: qui quidem omnes quamvis detestabili hæresi infecti, in Comitijs Ratisbonensibus Anno MDXXXV, publice venterunt. Inter discipulos seu alleclias eius Bernardus Ochinus quoque numeratur, ut Schlüsselburgius libro XI. testatur Genevam tandem abiit, ut cum Calvino sententiam confiteret: minus sibi iniquum fore sperans: quod ab eo scriptum legisset, verba illa *Sancta Trinitas Unus Deus*, tamquam barbariem spirantia, minus sibi placere, (e) Sed & intellexerat Calvinum Lausannæ tribus illis symbolis subscribere noluisse, ideo præcipue quod in Niceno Filii *Deus* appellatur, ut Galeus in Farelli defensione scribit: eundemque negare ex verbis illis *Ioannis 10. Ego & Pater unum sumus*, evinci posse, Filium esse eiusdem cum Patre Substantiæ; valdeque errasse antiquos illos Patres qui dicto hoc ad probandam personarum Trinitatis consubstantialitatem abusi sint. Sed Servetum ipse multum fefellit. Neque enim Genevæ eam li-

a Vide Iordan. in Respons. ad Danaum. b Anatomia Eccl. Cath. Coccius &c. c Ioan. 1. Act. 15. Gal. 3. d In serm. Evang. Dom. Trin. e Vid. Epist. Calvin. ad Polonus f. 63. & Tigur. da Genev. enser Calv. epist. 159.

bertatem inuenit quā in Polonia reliquerat, sibi-
que rem cum duro & inclementi retinere esse ni-
mis fore intellexit, à quo ut paucis dicam, igni fuit
addictus, Anno MDLV Volebat nempe Calvinus
nisi sui hominis supplicio Arrianismi de se con-
ceptam in animis multorum suspicionem amoliri:
suo nihil tamen segnius post mortem Seruati reli-
qui complices Trinitatem oppugnabant, & pro-
pheta quod hactenus Ecclesia canere consuevit, *O
veneranda Trinitas*, suis in conuenticulis cani vo-
luerunt, *O veneranda Bonitas*. Sed & voci illi
δουλοῦ huc *Consubstantialium*, primā ab Arrio mo-
tam hinc post duodecim fere secula rursus in-
tentarunt quod in Sacra Scriptura non existeret.
Iidem Iesum Christum pro Propheta tantum habent,
quod enim aiunt tunc quum in Iordane baptiza-
tus, & ex caelo vox illa audita esset (b), *Hic est filius
meus dilectus*, in filium à Deo natum distinctione
Annon hic idem Cerinthi & Ebionis fuit error, Hie-
ronimo teste? (c) Et quia Trinitatis mysterium
hi homines comprehendere non possunt, vnum
tantum Deum sine vili personarum distinctione
esse volunt. Econtrario Deitas de quibus supra di-
ctum est *Deos tres faciens* in qua secta antesignanus
nostro tempore fuit quidam Petrus Gomehus
& alius quidam Farnouius nomine Ex illis & pes-
simus apostata Steinhelgerus Melanchthonis dis-
cipulus, qui Anno M. DLXI religionem in Polo-
nia vehementer turbauit, malle, e ait ad monasteriū
suum redire quam in Spiritum S. credere, quum Spiritus
S. diuinitas neque ex nouo Testamento, vti nec ipsa Tri-
nitas probari possit. *Se quāquam adigi non posse, ut quid-
quam credat quod non in Verbo Dei expressis verbis con-
tineatur. Quoties Trinitatis nomen audiat: nomen id
femina cuiusdam sibi videri quae tres habuerit maritos.*
Non opus est ut ad eiusmodi blasphemiarum per-
uestigandam originem longius abeamus. (d) Lu-
theri schola Duracensis equus fuit, è quo om-
nes isti Sinopes ad veterem illam Troiam ut sic
loquamur, nempe Ecclesiam euastandam prodie-
runt. Budaeus vnus ex Seruati discipulis, è S. Scrip-
tura xi. loca seu auctoritates collegit, quibus pro-
batur Spiritum S. Deum non esse. Reliqui
vero narrat, Lithuanum quendam Equitem morti-
am vicium quum symbolum recitaret Aposto-
licum, & verba illa, *Credo in Spiritum S.* iam protu-
lisset statim subiecisse male à se dictum, neque e-
nim in Spiritum S. se credere ac mox infelicem
animam effluisse.

VII. Erasmus tantam sectarum ac diuersarum
opinionum multitudinem quotidie pullulare vi-
dens atque audiens, Atheismum quam proxime
inflare facile coniecit, iuxta illud quod in Apoca-
lypsi S. Ioannis de Luthero seu stella de caelo ca-
dentis tempore est praefiguratum dum praedica-
tibus ex eo exortis, seu locustis dicitur praesse An-
gelus dictus *Exterminans*. Hinc in epistola qua-
dam ad Belgas suos scribit, *Nouos illos Christianos
nihil melius esse Iudaeis & Turcis, ut qui Iesum Chri-
stum Prophetam quidem, aut etiam Deum aliquando
appellunt, eiusmodi tamen Deum qui Moyses & Prophetis
maior non sit.* (e) Et tamen Antitrinitarii hunc eun-
dem erroris sui patronum facere non dubitant. (f)
Aiunt enim, à Luthero & Melancthone tamquam
Moyses & Aarone, crassiores errores esse deuotos & profu-
gatos. Post hos Zuinglium, Calvinum & Martyrem, ve-
lut Esaiam, Hieremiam & Ezechielem, subtiliores in
lucem protraxisse ac confutasse. Tandem vero Seruatum
& Erasmus, destructo in primis Trinitatis ac Deitatis
Christi & Spiritus Sancti commento, velut Christum
& Sanctum Ioannem, Evangelica legum perfectionem at-
tigisse. A Lutheranis idem aiunt Papatus rectum
detectum, à Calvinistis muros subruos, à se vero
ipsa fundamenta esse euersa. Sed de his latior erit
dicendi campus quando de Polonia nobis sermo
erit. In Erasmi quidem libris nihil omnino occur-
rit quod ad ipsorum erroris patrocinium faciat,
nisi forte quum ait in Praefatione S. Hieronimi Operi-
bus praefixa, *A nobis spiritum Sanctum Deum appel-
lari, quod antiqui numquam facere ausi sunt* In quo
valde errat Erasmus. Iustinus enim Martyr ait,
Spiritum S. eiusdem esse cum Patre & Filio natura atque
essentia (g) Clemens Alexandrinus dicit, (h) Spiritum
S. unitate esse omnia, ad quem & per quem sint res
omnes. Eusebius Alexandrinus Patri & Filio consub-
stantialem appellat. (i) S. Athanasius dicit, *Spir. S. Pa-
tris esse substantiam, eandem cum Patre & Filio Dei-
tatem*. Idem S. Basilus aduersus Eunomium (i)
S. Chrysostomus (k) & S. Augustinus mille locis
testantur. Sed de Erasmo, & quomodo is initio
diuersarum opinionum quae tum inundauerant,
torrente abreptus, ad Catholicae Ecclesiae senten-
tiam

a Vid. Pisan. in Concil. Nicen. b Luc. 3. 22. c In Cath.
Tejl. Script. Eccles. d Vid. Staph. de Luth. concor. e In
Praef. lib. 5. Basil. de Spir. S. f Lib. de ver. & fals. vn. Dei-
Pat. & fil. cap. 1. g In Expos. su. h Lib. 5. Pad. c. 12. i In
Nic. Conc. disp. cont. Arria. k De Spir. S. lib. 5.

tiam tandem se totum conformarit, alibi dicam. Ex Antitrinitarijs illis vix quisquam maiori contentione pestiferam hanc doctrinam propagavit, quam Georgius Paulus, de quo supra aliqua mentio fuit facta, homo ambitiosus, impudens, impius, blasphemus, vti à Schlüsselburgio Lutheranorum appellatur, eam ob causam præcipue, quod scribere ausus est Lutherum scintillam tantum aliquam veritatis habuisse, sibi vero ac socijs plenam victoriam & triumphum deberi.

VIII. Sed & Petrus Stator & Georgius Blandratus in eodem stadio vehementer deludarunt. (a) Et hic quidem Albæ cum Lutheranis disputans, aperte fallus est à Luthero sibi primum ad prævidendam veritatem, quam coram Senatu Genevensi confessus, & quam etiam ad extremum usque spiritum defendere paratus sit, oculos esse apertos. Id vero illis negantibus, Commentarios Lutheri in primum Caput Geneseos protulit: Sane Lutherum ad Arrianismum sensum delapsum, quum aliam illud suspicionem facit, quod non multo ante mortem è Litania verba illa tolli iussit, Sancta Trinitas, vnus Deus, miserere nobis. (b) Deinde etiam Lutherani per Austriam Prædicantes, ex Colloquij seu Conuentus inter ipsos habiti decreto, solennem illam omnium precationum, quæ in Ecclesia sunt clausulam, per Christum Dominum nostrum, immutarunt, substituentes illa verba, Per Christum seruum tuum fidelem. Sed Lutherani culpam blasphemix huius doctrinæ non magistro suo, sed Zuinglio & Caluino imputandam esse cõtendunt. Illa certè ad SS. Trinitatem directa præcatio Caluino numquam placuit, quod barbariem saperet. Idem aperte scribit, *Filium non esse è substantia Patris genitum. Personas Trinitatis nihil aliud esse quam proprietates. Quinetiam voces illas, Persona, substantia, plane abolitas atque obliteratas cupiebat. Deum immortalem! in quas tenebras incidunt qui clarum intueri solem non dignantur!* Sed, meo iudicio non errauerit quis, si vtrique tam Luthero quam Caluino blasphemam hanc doctrinam acceptam ferendam putet. Blandratus certe cum Lutheranis disputans, Lutherum; cum Calvinianis, Caluinum auctorem producebat. Cum Prædicante quodam Calviniano aliquando colloquens, eum rogavit ut quæ à Calvino cap. 11. & xv. Institutionum de Iesu Christo scripta essent, inspiceret: quod ille facere plane recusabat. Stancarus, (c) Tua, inquit, è Caluino, de Filio Dei doctrina, tota Arriana est. Sed & in omnibus Catechismis nullum de Trinitate

verbum; & in omnibus Precationum formulis nullum ad Dei Filium aut Spiritum Sanctum videas, legas audias. Hinc Schlüsselbergius Lutheranus, Negare inquit, non potestis, vestras omnes Ecclesias quas Reformatas dicitis, Arrianismum sapere. Magister noster Lutherus hanc pronunciauit sententiam, omnes Sacramentarios Arrianos esse. Sed & operæ precium est audire quomodo de nouis his Arrianis in Catalogo suo hæreseon loquatur. *Doctrina Caluini, inquit, pestifera Arrianorum hæresin produxit, ut ipsi fatentur. Sed & quantum à doctrina illa absint, exemplis demonstrari potest: quorum vnum hoc loco allegare sufficet, nimirum Adami Neuferi, Prædicantis olim Heidelbergensis primarij, qui è Zuingliano Arrianus, ex Arriano denique Mahumetista factus, Constantinopoli cum multis alijs Calvinistis circumcisus fuit. (d) Idem non multo post, An. scilicet MDXXXIV. die 11. Iulij. ad Stephanum Gerlachium sua manu scriptam epistolam misit, qua testatur, nullum sibi Arrianum notum esse qui non Calvinista fuerit. Tales fuisse Seruetum, Blandratum, Paulum, Alciarum, Dauidem, Gentilem, Grubaldum, Siluanum, & alios eoque qui Arrianismum vitare vellet, et Calvinismum fugiendum esse. Has noui huius Musulmani litteras idem Gerlachius Tubingæ hoensto ac mihi noto viro inspiciendas dedit, qui suis oculis eas vidisse ac legisse se mihi testatus est. Ite Geneuenses, si placeat, & inspiciat quæ Ioannes Matthæus in libro suo De cauendo Calvinistarum fermento de vobis scribat. Negari certe non potest, & quidem ipse Beza in vita Caluini fatetur, omnes illas hæreseon sordes quas Italia euomit, Geneuæ fuisse collectas. Initio more in scholis vsitato quæstiones eiusmodi proponebantur: tandem vero aperte in Senatu quoque cui Caluinus intereat, afferbantur. Sed cum Caluino Dictatore cuncta ibidem gererentur, ipsius Confessionis Fidei plerique quidem subscribere coacti sunt; sed penna sola persæpe, cor vero procul erat ab eâ. Nec mora, vbi apostata illi vident merces has eo loco, vnde primum eiusmodi hæreticas merces pangendi exemplum luculentum erat acceptum, parum gratas esse, alius aliud dilabi cœperunt, vt venales eas alibi proponerent ita factum est*

a Vid. Symler in præf. lib. de ater. Dei filio. b Staph. in epist. ad Episc. Agriensem. Crom. lib. 2. Hofi. in epist. ad Ducem Prussia Caluin. cont. Val. Gentil. & 2. epist. ad Polonos. Inst. lib. 1. cap. 13. sect. 19. & 23. ibi. sect. 25. c cont. Geneu. f. 118. d Georg. Eder. in 2. part. Inq. Euang.

est vt Geneva fieret sentina, in quam Italia Galliaque sordes vniuersas apostatantium sineret immanare, sed eiusmodi sentina ex qua tanquam saturigine collectitia rursus peiore admistione Calviniani Spiritus emanarent in reliquum orbem, maxime septentrionem. sæpius quidem Calvinus eiusque sectarij cum huius farinae hominibus congressi ac colloquuti sunt, sed nullo cum fructu, vt Sandomiriensis An. 1568. cum Trideitis (a) & ibid. An. 1570. cum Ministris quarumlibet sectarum (b) & Cracouiensis An. 1573. iterum cum Ministris cuiusvis sectæ (c) & Vilenensis An. 1577. (d) & alterius cuiusdam Anno MD LXXXI. celebrata Synodi exitus testantur. Vos enim, siue Lutherani siue Calvinistæ, vel inuiti fateamini necesse est, si ex vna scriptura res agatur, Nouis his Arrianis &c. cedere vos coactum tri, non minus quam Patres olim Veteribus Arrianis, nisi ad vnanimem Ecclesiæ consensum & Traditionem, illorum exemplo, confugiatis. Hæc enim illos docuit, tres personas consubstantiales esse, seu eiusdem natura & essentia, quas nos adoramus vnum Deum in plenitudine Trinitatis, & aequalitate Trinitatis, in vna sola Deitate: sic vt substantia singularitas non confundat personarum pluralitatem, & Trinitatis distinctio Deitatem non separet, qua vna tantum est: sed maneat vna Trinitas, & trina vnitatis: Itemque in Iesu Christo duas quidem & perfectas esse substantias, sed vnam tantum esse Personam; vt nec naturarum distinctio persona vnitatem separet, nec substantiarum distinctio confundat vna persona. In Deo vnam tantum esse substantiam, sed tres personas: in Iesu Christo, duas substantias, sed vnam personam. Dic sodes quisquis es, qui nihil nisi S. Scripturam, nihil nisi expressum Dei Verbum audire vel recipere vis, quibus armis contra hos pugnabis? qua ratione te ab infinitis quæ ab ipsis afferuntur argumentis extricabis; nisi Traditionem & Ecclesiæ consensum velut pro sacra habeas anchora? Sed infelices hos relinquamus; & ad alios eorum socios ac similia hæreseon Architectos transeamus, at præcipuos tantum. Omnes enim quis recenscat? De illis quidem vbi de rerum, in Polonia & vicinis locis mutatione agetur, nouus dicendi campus aperietur.

De Georgio Blandrato Italo illud hoc loco tantum addam, ab eo in Transiluaniam transgresso, Ioannem Seculum, Principis medicum imo principem ipsum Lutheranum, inde Calvinianum, actandem Arrianum factum. Principis huius casus

multos alios quoque impulit secumque traxit. Biblia vero tum misere admodum corrupta sunt, quæ Blandratus à Iacobo Palæologo in Græcam, & à Polono quodam Matthæo nomine vtroque Antitrinitario, in Hebraicam linguam verti curauit, vt nouis substitutis vocibus & phrasibus, sensum euertere, suisque opinionibus accommodarent. Porro Blandratarum hæresis fuit, præter alia infanda, ab Apostolis solum Deum Patrem & vnum hominem Iesum Christum fuisse prædicatum, sed postea à Catholicis esse excogitatam Trinitatem, & duos in mundum inuestos Christos. Ab Apostolis fuisse prædicatum, illico post Ascensionem Domini ad futurum Antichristum & Ecclesiam aboliturum, idque iam pridem factum esse, ac Christi regnum interijisse funditus. Iidem coniunctis sibi Calvinianis & Bezanis Ministris in Polonia & Transilvania, asseruerunt tres personas esse tres Deos & huius doctrinæ testes Calvinum, Bezam &c. Calvinianos primores citabant. (d) Hinc Beza Statorum Blandratæ socium acriter suis epistolis perstrinxit. (e) Porro Blandrato auiar à nepote pecuniæ eius inhiantæ vel alia causa mortem acceleratam præfocacione; de quo vide plura infra in Hungariæ & Transiluanicæ historiâ.

DE MVLTIS SECTIS TAM ABSURDIS QUAM IMPIIJS.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM.

- I. De Anti Marianis, & alijs Deipara Virginis hostibus.
- II. De stirpe B. Virginis.
- III. De Antinomis, Boquinianis, Hutistis, & Inuisibilibus.
- IV. De Libertinis.
- V. De horribili Effrontium secta, & Valentianis.
- VI. De nouis Flaccianis, Manichæis, & Samosatensis.
- VII. Misera imperita plebs stultitia.

A a

VIII.

a Anatomia Eccles. Cathol. Tract. 2. pag. 113. Bronius in M. S. Tomo XXI. Annalium. b ibid. pag. 115. Anatom. c ibid. ead. pag. Anatomia. d pag. 116. Anatomia. cit. e Anatomia Eccl. Cathol. Tract. 1. pag. AA. ibi citatis pag. 21. & 22. f Epist. 16.